

είναι έτοιμος, όπως στον Παρμενίδη, ν' αποδείξει ότι αληθινά έτσι είναι — ότι το "Όν αυτό ξεπερνά τα όρια της νόησης. Κανένας άλλος δέν έτίμησε το "Ανέκφραστο τόσο πανηγυρικά όσο αυτός. Κι αφού έτσι έδειξε, σαν εκπρόσωπος της ανθρώπινης γενιάς, το σεβασμό του στο "Απεριόριστο, στάθηκε ύστερα όρθιος κι έλεγε, σαν εκπρόσωπος πάλι της ανθρώπινης γενιάς: «Κι όμως ή φύση των πραγμάτων μπορεί να κατανοηθεί!» — δηλαδή, αφού πρώτα το άσιατικό πνεύμα μέσα του προσκύνησε τον ώκεανό της αγάπης και της δύναμης, το "Όμοιο, το "Αγαθό, το "Έν, προτού ακόμα του δώσει μορφή, και προτού νιώσει την παρόρμηση της θέλησης και της γνώσης: κατόπι, ξανανωμένο και δυναμωμένο απ' αυτή την λατρεία, το ένστιχτο της Ευρώπης, με άλλο όνομα ή παιδεία, ξυπνά και κράζει: «Κι όμως ή φύση των πραγμάτων μπορεί να κατανοηθεί!» Ναι, μπορεί να κατανοηθεί, γιατί αφού όλα προκύπτουν απ' το ένα, τα πράγματα βρίσκονται ανάμεσα τους σ' αιτιώδη σχέση και συνάρτηση. Ύπάρχει μιá κλίμακα: κι ή σχέση ανάμεσα στον ούρανó και στη γή, ανάμεσα στην ύλη και στο πνεύμα, ανάμεσα στα μέρη και στο όλον, είναι ο δoηγός μας. Όπως ύπάρχει μιá έπιστήμη των ούρανίων σωμάτων που λέγεται αστρονομία, μιá έπιστήμη των ποσοτήτων που λέγεται μαθηματικά, μιá έπιστήμη των ποιοτήτων που λέγεται χημεία, έτσι ύπάρχει κι ή έπιστήμη των έπιστημών — την ονομάζω Διαλεκτική — που διακρίνει, με όργανό της τη Νόηση, το λάθος και το σωστό. Στηρίζεται επάνω στην παρατήρηση της ταυτότητας και της έτερότητας: γιατί κρίνω σημαίνει ένώνω σε μιάν αντικειμενική ιδέα τις νοητικές παραστάσεις που ανήκουν σ' αυτήν. Οί έπιστήμες, ακόμα κι οί θετικότερες — μαθηματικά κι αστρονομία — είναι σαν τους κυνηγούς, που χτυπούν ό,τι τύχει, χωρίς να ξέρουν πολλές φορές τί θα κάνουν το θήραμα. Η Διαλεκτική όμως διδάσκει πώς να χρησιμοποιούνται οί έπιστήμες. «Είναι το είδος της τέτοιο ώστε ο διανοητής δε θα τη μελετήσει για να γνωρίσει αυτή την ίδια, αλλά μόνο με την πρόθεση να τη μάθει για ν' αγκαλιάσει όλες τις άλλες έπιστήμες».

«Η ούσία ή ή ιδιομορφία του ανθρώπου είναι να κατανοεί το όλον: μ' άλλα λόγια, αυτό που αποτελεί την ποικιλία των έντυπώσεων να μπορεί να το συνθέτει σε μιá λογική ένότητα». «Η ψυχή που ποτέ δε διέκρινε την αλήθεια, δε μπορεί να πάρει ανθρώπινο σχήμα». Φέρνω κι εγώ στους ανθρώπους το μήνυμα της Νόησης. Λέγω πως είναι μέγιστη τύχη το να είμαστε έμποτισμένοι με το πνεύμα που έπλασε τη φύση: πως είναι ευεργεσία το να μπορεί να νιώθει κανείς τη φύση, που είναι και πλάσμα και πλάστρα. Η φύση είναι λοιπόν κάτι καλό, αλλά καλύτερο είναι ή νόηση — όπως εκείνος που θεσπίζει το νόμο στέκεται ψη-

λότερα ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ὑποτάσσεται σ' αὐτόν. Εἶναι λοιπὸν χαρά, γιοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὀλότελα προσιτή· ὅτι ὑπάρχει ἐλπίδα, ἀναζητώντας, νὰ φτάσουμε στὴν οὐσία τοῦ κάθε πράγματος. Ἡ ἀθλιότητα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅτι γοητεύεται ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς οὐσίας καὶ παραδέρνει σὲ εἰκασίες· ἀλλὰ τὸ ὑπέρτατο ἀγαθὸ εἶναι πραγματικότητα· ἡ ὑπέρτατη ὁμορφιὰ εἶναι πραγματικότητα· καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμη ποὺ ἐρευνᾷ τὸ ἀληθινὰ πραγματικὸ φτάνει κανεὶς στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐδαιμονία — γιὰτὶ τὸ θάρρος δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ γνώση, καὶ τὸ ν' ἀφεθεῖ κανεὶς νὰ τὸν ὀδηγήσει τὸ δαιμόνιό του σ' ὅ,τι ὑπάρχει πραγματικὰ εἶναι ἡ πιὸ σπάνια τύχη ποὺ μπορεῖ νὰ βρεῖ ἄνθρωπο. Αὐτὸ εἶναι ἀκόμα κι' ἡ οὐσία τῆς δικαιοσύνης — τὸ νὰ θεωρεῖς τὸν καθένα σὰν τὸν ἑαυτὸ σου· τί λέω, δὲ μπορεῖ νὰ φτάσει κανεὶς στὴν ἰδέα τῆς ἀρετῆς ἂν πρῶτα δὲ βρεθεῖ σὲ ἄμεση θέα μὲ τὴν θεϊκὴ οὐσία. Γιὰ τοῦτο: θάρρος! «ἢ πεποθήσῃ πῶς πρέπει νὰ φάξουμε γιὰ ἐκεῖνο ποὺ δὲ γνωρίζουμε, θὰ μᾶς κάνει ἀσύγκριτα καλύτερους, γενναιότερους καὶ πιὸ φιλότιμους παρὰ ἂν νομίζαμε ὅτι εἶναι ἀδύνατο ν' ἀνακαλύψουμε ἐκεῖνο ποὺ δὲ γνωρίζουμε καὶ κατὰ συνέπεια ἀνώφελο τὸ νὰ φάξουμε». Ἔτσι ὁ Πλάτων ἐξασφαλίζει, μὲ τὴν λαχτάρρα του γιὰ τὴν ἀληθινὴν πραγματικότητα, μιὰ θέση ὀλότελα ἀνεξάρτητη ἀπὸ ἐξωτερικὴ ἐπιβολή, γιὰτὶ τὴ φιλοσοφία τὴ θεωρεῖ μόνο σὰν ἀπόλαυση νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ οὐσιαστικὸ ὄν.

Ἐμποτισμένος ἔτσι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης, εἶπε: Παιδεία. Εἶδε τοὺς θεσμοὺς τῆς Σπάρτης καὶ κατανόησε, πιὸ βαθιὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον θὰ ἔλεγε κανεὶς, τὴ σημασία τῆς ἀγωγῆς. Ἐγιωθε ἰκανοποίηση γιὰ κάθε ἐπίτευγμα· κι' ἐπάνω ἀπ' ὅλα, γιὰ τὰ κατορθώματα τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τοῦ πνεύματος. «Τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, Σωκράτη», εἶπε ὁ Γλαύκων, «τὴ μετροῦν σοφὰ ἀκούσματα σὰν κι' αὐτά». Πόση τιμὴ δὲν ἀποδίνει στὸ ταλέντο τοῦ Ἰσοκράτη, τοῦ Παρμενίδου καὶ τῆς ἰκανότητος τοῦ Περικλή! Ἀλλὰ καὶ πόση τιμὴ καὶ θαυμασμὸ στὶς ἴδιες τῆς ἰκανότητες! Τὶς ὀνόμασε, μὲ μιὰν ἐξοχὴ προσωποποίηση, θεούς. Πόση σημασία δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι ἔχουν γιὰ τὴν ἀγωγή ἢ τέχνη τῆς γυμναστικῆς, ἢ γεωμετρίας, ἢ μουσικῆς, ἢ ἀστρονομίας, ποὺ ἐγκωμιάζει εἰδικὰ γι' αὐτὴν τῆς ἰατρικῆς καὶ κατευναστικῆς τῆς ἰδιότητες! Στὸν Τίμαιο καταδεικνύει τὴν ὑψιστὴν χρησιμοποίησιν τῶν ματιῶν: «Ἐμεῖς ὑποστηρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς ἐφεῦρε καὶ μᾶς χάρισε τὴν ὄραση γι' αὐτὴ τὴν αἰτία — γιὰ νὰ μπορούμε, ἐξετάζοντας τοὺς κύκλους τῆς οὐράνιας διάνοιας, νὰ χρησιμοποιοῦμε τοὺς κύκλους τοῦ πνεύματός μας, πού, μολονότι παρουσιάζουν κάποια διαταραχὴ ὅταν συγκριθοῦν μὲ τοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι σταθεροί, ἔχουν ὥστόσο συνάφεια στὴ νομοτέλεια ποὺ κανοῦν τῆς

κινήσεις τους, κι όταν μάθουμε να κάνουμε αυτό, με τή φυσική ικανότητα που έχουμε να σκεφτόμαστε σωστά, μπορούμε, παίρνοντας για μίμηση τις περιστροφές των θεϊκών πραγμάτων, να κανονίσουμε κι εμείς τήν πορεία μας και να διορθώσουμε τις πλάνες μας». Και στην Πολιτεία: «Με καθεμιά απ' αυτές τις πειθαρχίες κάποιο όρισμένο όργανο τής ψυχής κι εξαγνίζεται κι αναζωογονείται, που πριν είχε αποτυφλωθεί και ταφεί από διδασχές άλλου είδους: ένα όργανο πρέπει να το προφυλάγουμε καλύτερα κι από δέκα χιλιάδες μάτια, ανή αλήθεια απ' αυτό μονάχα κατανοείται».

Είπε Παιδεία: αλλά απ' τήν αρχή παραδέχτηκε τή βάση της κι έδωσε απροσχημάτιστα τήν πρώτη θέση στα πλεονεκτήματα τής φύσης. Οί άριστοκρατικές του ροπές τόνισαν τις διακρίσεις τής καταγωγής. Στην ιδιοτυπία του οργανικού χαρακτήρα και του ήθους πρώτιστο ρόλο παίζει ή προέλευση. «Σ' εκείνους που προορίζονται να κυβερνήσουν, ή Θεότητα ανέμιξε στη φύση τους χρυσάφι, στους πολεμιστές άσήμι, στους γεωργούς και τους τεχνίτες σίδηρο και χαλκό». Σ' αυτή τήν πεποίθηση υπάρχει αυτούσια ή Ανατολή. Το Κοράνι εκφράζει ρητά τήν παραδοχή αυτή του ήσμου τής κάστας: «Οί άνθρωποι έχουν το μέταλλό τους, χρυσάφι ή άσήμι. Όσοι από σας ήσασταν άξιοι στην κατάσταση τής άγνοιας, θα γίνετε άξιοι και στην κατάσταση τής πίστης, μόλις τήν έγκολπωθεΐτε». Ο Πλάτων δέ φαίνεται να ύστερεί: «Από τις πέντε κατηγορίες των πραγμάτων, μόνον οί τέσσερες μπορούν να διδαχτούν». Στην Πολιτεία επιμένει στην ιδιοσυγκρασία των νέων, σα να είναι το πρώτο μέσα στα πρώτα.

Ένα καλό παράδειγμα για τήν προτεραιότητα που έδινε στη φύση υπάρχει στο διάλογο με το νέο Θεάγη, που επιθυμούσε να πάρει μαθήματα από το Σωκράτη. Ο Σωκράτης αποφαινεται πως αν κάποιοι έγιναν σοφοί από τή συναναστροφή τους μαζί του, δεν του όφείλουν τίποτα: αλλά, μ' έναν πολύ απλό τρόπο έγιναν σοφοί ενόσω βρισκονταν μαζί του, κι όχι έξ αιτίας του: υποστήριζε πως κι ο ίδιος δεν καταλάβαινε με τί τρόπο. «Είναι δύσκολο σε πολλούς, ούτε και μπορούν αυτοί να ωφεληθούν από τή συναναστροφή τους μαζί μου αν το Δαιμόνιο τους έμποδίζει: τότε είναι και για μένα αδύνατο να ζήσω μ' αυτούς. Ωστόσο δέ μ' έμποδίζει να συνομιλώ με πολλούς, που δεν έχουν ακόμα ωφεληθεί απ' τήν επικοινωνία τους μ' εμένα. Τέτοια, Θεάγη, είναι ή συναναστροφή μαζί μου: γιατί αν αυτό άρέσει στο Θεό, τότε θα κάνεις μεγάλες και γρήγορες προόδους: δέ θα κάνεις όμως, αν το άλλο δεν του άρέσει. Κρίνε αν δεν είναι ασφαλέςτερο να πάρεις δάσκαλο κανέναν απ' αυτούς που ή διδασχή τους παρέχει σίγουρο όφελος, παρά εμένα που ωφελώ ή δεν ωφελώ ανάλογα με τήν

τύχη». Δηλαδή σὰ νὰ ἔλεγε: «Δὲν ἔχω σύστημα. Δὲ μπορῶ νὰ πάρω τὴν εὐθύνη τῆς ἀγωγῆς σου ἐπάνω μου. Θὰ γίνεις ὅ,τι μπορεῖς. Ἄς ὑπάρχει ἀγάπη ἀνάμεσά μας, ἢ ἐπικοινωνία μας θὰ εἶναι, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώξουμε, εὐχάριστη καὶ ἀποδοτική· ἂν ὄχι, τότε καὶ τὸν καιρὸ σου θὰ χάσεις ἀδίκαια καὶ σ' ἐμένα θὰ εἶσαι ὀχληρὸς. Θὰ σοῦ φανῶ ἀνόητος, κι ἢ φήμη πού ἔχω κίβδηλη. Πιο ψηλά ἀπὸ μᾶς, πέρα ἀπ' τὴ θέληση τῆ δικῆ σου ἢ τῆ δικῆ μου, εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ἑλξης ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀνθρώπους ἢ τῆς ἀπώθησης. Ἐὐ καλὸ πού ἔχω νὰ δώσω ἀκτινοβολεῖ, καὶ διδάσκω, ὄχι μὲ μαθήματα, ἀλλὰ κάνοντας αὐτὸ πού μου ἔχει ὀριστεῖ νὰ κάνω.

Εἶπε, Παιδεία· εἶπε, Φύση· μὰ δὲν παρέλειψε νὰ προσθέσει: Ὑπάρχει ἀκόμα κι ἢ θεϊκὴ δύναμη. Σὲ ὁποιοδήποτε νοῦ δὲν ὑπάρχει σκέψη πού νὰ μὴν τείνει νὰ μετατραπεῖ γρήγορα σὲ δύναμη καὶ πού νὰ μὴν ὀργανώνει μιὰ τεράστια ἐφεδρεία μέσων. Ὁ Πλάτων, ἐραστὴς τῶν ὀρίων, ἀγάπησε τὸ ἀπεριόριστο, εἶδε τὴν οὐσιαστικὴ ἀλήθεια καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ἀγαθὸ, καὶ δοκίμασε σὰν ἀπὸ μέρος τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας νὰ τοὺς προσφέρει τὴν ἀνάλογη σπουδὴ — μιὰ σπουδὴ πού τόσο ταίριαζε στὴ μεγαλοσύνη τῆς ψυχῆς πού θὰ τὴ δεχότανε, ἀλλὰ καὶ πού τόσο τιμοῦμε τὴν ἀνθρώπινη νόηση πού τὴν πρόσφερε. Εἶπε τότε: Οἱ ἱκανότητές μας τείνουν πρὸς τὸ ἄπειρο, κι ἀπὸ ἐκεῖ πάλι ἐπιστρέφουν σ' ἐμᾶς. Πολὺ λίγα πράγματα μποροῦμε νὰ ὀρίσουμε μὲ ἀκρίβεια· ἐδῶ ὅμως ὑπάρχει ἓνα γεγονός πού δὲν πρέπει νὰ τὸ παραβλέψουμε καὶ πού ἂν κάνουμε πῶς τὸ ἀγνοοῦμε θὰ εἶναι αὐτοκτονία. Ὅλα βρίσκονται στὶς βαθμίδες μιᾶς κλίμακας, καὶ ἀπὸ ὅπου κι ἂν ἀρχίσουμε ἀνεβαίνουμε, ὀλοένα ἀνεβαίνουμε. Ὅλα εἶναι συμβολικά· κι ὅ,τι ἀποκαλοῦμε συνέπειες δὲν εἶναι παρὰ ἀρχές.

Κλειδί στὴ μέθοδο καὶ στὴν τελειότητα τοῦ συστήματος τοῦ Πλάτωνα εἶναι ἢ διπλὰ διχοτομημένη γραμμὴ του. Ἀφοῦ πρῶτα περιέγραψε τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ ἀπόλυτα ἀγαθὸ κι ἀληθινὸ καὶ στὶς μορφές τοῦ νοητοῦ κόσμου, εἶπε: «Κόψτε μιὰ γραμμὴ σὲ δυὸ ἀνισα μέρη. Κόψτε τώρα καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη — πού τὸ ἓνα θὰ παριστάνει τὸν ὀρατό, τὸ ἄλλο τὸ νοητὸ κόσμο — πάλι στὰ δύο κι ἄς παριστάνουν αὐτὰ τὰ νέα τμήματα τὴ φωτεινὴ καὶ τὴ σκοτεινὴ ὄψη αὐτῶν τῶν κόσμων. Τότε θὰ ἔχετε, γιὰ τὸ ἓνα ἀπ' τὰ τμήματα τοῦ ὀρατοῦ κόσμου, εἰκόνες, δηλαδή, ἴσκιους καὶ στοχασμοὺς — γιὰ τὸ ἄλλο τμῆμα τ' ἀντικείμενα αὐτῶν τῶν εἰκόνων, δηλαδή, φυτὰ, ζῶα καὶ τὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσης. Ὑστερα χωρίστε τὸ νοητὸ κόσμο μὲ τὸν ἴδιο τρόπο· τὸ ἓνα τμῆμα θ' ἀντιστοιχεῖ στὶς κρίσεις καὶ τὶς ὑποθέσεις, καὶ τὸ ἄλλο στὶς ἀλήθειες». Σ' αὐτὰ τὰ τέσσερα τμήματα ἀντιστοιχοῦν οἱ τέσσερες λειτουργίες τῆς ψυχῆς: εἰκασία, πίστη, νόηση,

λογική. "Όπως κάθε ποσότητα νερό που λιμνάζει αντικαθρεφτίζει την εικόνα του ήλιου, έτσι και κάθε σκέψη ή πράγμα αντανακλά σ' εμάς μιάν όψη κι ένα πλάσμα του υπέρτατου "Αγαθού. Το σύμπαν χρησιμοποιεί εκατομμύρια άγωγούς γι' αυτό το σκοπό. Τα πράγματα δλοένα προβάλλονται.

"Όλη η σκέψη του Πλάτωνα έχει αυτή την άνοδική προβολή· στον Φαίδρο, διδάσκοντας πώς η όμορφιά είναι το πιο αξιαγάπητο απ' όλα τα πράγματα, πώς προκαλεί εύφροσύνη και διαχύνει επιθυμία κι εμπιστοσύνη σ' ότιδήποτε εισχωρεί, κι ως ένα βαθμό εισχωρεί σ' όλα τα πράγματα του κόσμου — αντιπαράβάλλει σ' αυτήν κάτι άλλο, που είναι τόσο όμορφότερο απ' την όμορφιά όσο η όμορφιά είναι όμορφότερη απ' το άμορφο χάος, — τη σοφία —, που το θαυμαστό όργανο της δράσης μας δε μπορεί νά το δει, αν όμως μπορούσε, τότε θα μάς συνάρπαζε με την τέλεια πραγματική της υπόσταση. "Έχει γι' αυτήν τόση εκτίμηση όσο και για την τελειότητα στα έργα τέχνης. "Όταν ένας καλλιτέχνης, λέει, στην κατασκευή ενός έργου, προσβλέπει σ' εκείνο που πάντοτε υπάρχει σχετικά με το όμοιο γ' και, χρησιμοποιώντας ένα τέτοιο μοντέλο, εκφράζει στο έργο του την ιδέα και τη δύναμη εκείνου — τότε σαν άναγκαίο επακολούθημα θα προκύψει ένα όμορφο δημιούργημα. Μά όταν έχει για είδωλό του εκείνο που γεννιέται και πεθαίνει, δηλαδή το θνητό — τότε και το έργο του θ' απέχει πολύ απ' το νά είναι ωραίο.

Πάντοτε την ίδια άποψη συναντούμε στο έργο του : το Συμπόσιο είναι μιá διδαχή που διαπνέεται απ' την ίδια πεποίθηση, τόσο οικεία σήμερα στην ποίηση, πώς η αγάπη ανάμεσα στα δύο φύλα, — ο έρωσ —, είναι άρχέγονη, και συμβολίζει από κάποια άπόσταση τον πόθο της ψυχής για την άπέραντη αυτή λίμνη της όμορφιάς που πάντοτε την άναζητάει. Αυτή η πίστη του στη Θεότητα ποτέ δεν παραμερίζεται από το πρώτο πλάνο, άλλ' αποτελεί το υπόβαθρο όλων του των δοξασιών. Το σώμα δεν μπορεί νά διδάξει σοφία — ο Θεός μόνο. Με το ίδιο πνεύμα υποστηρίζει σταθερά πώς η ήθικη δε μπορεί νά διδαχτεί· γιατί δεν είναι έπιστήμη, μά έπιφοίτηση· πώς τα μέγιστα άγαθά μάς δίνονται μέσ' απ' την έξαρση και προορίζονται για μάς από θεϊκή μεγαλοδωρία.

"Όλα αυτά μάς οδηγούν σ' εκείνη την κεντρική μορφή που την τοποθέτησε στην "Ακαδημία του για νά χρησιμεύσει σαν διαμέσο κάθε σημαντικού στοχασμού, και που με τέτοια ζωντάνια την έπεξεργάστηκε ώστε τα ιστορικά γεγονότα νά χαθούν μπροστά στο πλατωνικό δημιούργημα· Σωκράτης και Πλάτων είναι το διπλό άστρο, που δε θα μπορέσει νά το χωρίσει όλότελα καμιά έφευρετική διάνοια. "Ο Σωκράτης, με τους χαραχτηριστι-

κούς του τρόπους και με τὸ πνεῦμα του, εἶναι τὸ καλύτερο τεκμήριο πὸ ἀποδείχνει τὴν ἐξαιρετικὴν συνθετικὴν δύναμιν τοῦ Πλάτωνα. Ὁ Σωκράτης, ἓνας ἄνθρωπος ταπεινῆς καταγωγῆς, μὰ ἀκέραιος χαρακτήρας· χωρὶς ἱστορία καὶ ἀνδραγαθήματα· ἀλλὰ μὲ μιὰ τέτοια ἀσυνήθιστη ἀπλότητα καὶ γούστο ὥστε νὰ τραβᾷ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἄλλων — ἐπειδὴ ὁ καθένας γνώριζε πῶς ἡ ἀνοιχτόκαρδη διάθεσή του καὶ τὰ εὐφυολογήματά του ἦταν τὸ σίγουρο ἀντίτιμο μιᾶς συντροφικῆς ἐξόδου. Οἱ ἠθοποιοὶ εἶχαν ἀντιγράψει τὸ σούλουπι του καὶ τὸ παρῆσαν στὴ σκηνή· οἱ ἀγγειοπλάστες ζωγράφιζαν τὴν ἀσκημὴ μορφῆς του ἐπάνω στὰ βάζα τους. Ἦταν ψύχραιμος, καὶ μαζὶ μὲ τὸ χιούμορ καὶ τὴν αὐτοκυριαρχία εἶχε καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ζυγιάζει τὸ συνομιλητὴ του, κατεβαίνοντας πρόθυμα στὸ ἐπίπεδό του, καὶ νὰ τὸν προκαλεῖ σὲ συζήτηση — γιὰτὶ ἡ συζήτηση ἦταν τὸ ἀχόρταγο πάθος του. Οἱ νέοι τρελαίνονταν γιὰ τὴν παρέα του καὶ τὸν προσκαλοῦσαν στὰ γλέντια τους, ὅπου πήγαινε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ συζητήσῃ. Ἐπινε κιόλα· καὶ ἀντεχε στὸ κρασί ὅσο κανένας ἄλλος στὴν Ἀθήνα· ὕστερα ἀπὸ τὸ γλεντοκόπι, ἔφευγε περνώντας κάτω ἀπ' τὸ τραπέζι, σὰ νὰ μὴν εἶχε γίνει τίποτα, καὶ πήγαινε νὰ βρεῖ κάποιον πὸ νὰ εἶναι γνεφὸς γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν κουβέντα του. Μὲ λίγα λόγια, ἦταν ἓνας πολὺπειρος ἄντρας.

Ἐἶχε συνήθειες ὅπως οἱ ἄλλοι πολῖτες, ἀγαποῦσε ὑπερβολικὰ τὴν Ἀθήνα, μισοῦσε τὰ δέντρα, δὲν ἔβγαινε ποτὲ μὲ προθυμία ἔξω ἀπ' τὰ τείχη, γνώστης τῶν παλιῶν πραγμάτων, ξεχώριζε τοὺς ἐνοχλητικοὺς καὶ τοὺς φιλισταλοῦς, καὶ πίστευε πῶς στὴν Ἀθήνα τὸ καθεὶ ἦταν κατὰ τι καλύτερο ἀπ' ὅπουδὴποτε ἄλλου. Ἦταν ἀπέριττος σὰν Κουάκερος, τόσο στοὺς τρόπους ὅσο καὶ στὸ λόγο, προτιμοῦσε τίς ἀπλές φράσεις, καὶ χρησιμοποιοῦσε γιὰ τίς παρομοιώσεις του κοκκόρια καὶ ὀρτύκια, χύτρες καὶ κουτάλες, ἵπποκόμους καὶ πεταλωτῆδες, καὶ ἄλλα χειρότερα — εἰδικὰ ὅταν συνομιλοῦσε μὲ κανένα λεπτεπίλεκτο λιμοκοντόρο. Ἐἶχε μιὰ σοφία πὸ ἔμοιαζε μὲ τοῦ Φραγκλίνου. Ἔτσι κάποτε ἀπόδειξε σ' ἓναν πὸ φοβόταν νὰ πάει μὲ τὰ πόδια στὴν Ὀλυμπία, πῶς τὸν ἴδιο δρόμο τὸν ἔκανε κάθε μέρα μὲ τὰ σοῦρτα - φέρτα του μέσα καὶ ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι.

Ἦταν ἓνας θυμόσοφος γέρας, μὲ κάτι πελώρια αὐτιά, καὶ πειστικὸς ὁμιλητὴς — οἱ φῆμες ἔλεγαν πῶς σὲ μιὰ ἢ δύο περιπτώσεις, στὸν πόλεμο μὲ τοὺς Βοιωτοὺς, ἔδειξε μιὰ τέτοια ἀποφασιστικὴ πὸ ἀναχαίτισε τὴν ὀπισθοχώρησιν τοῦ στρατεύματος· καὶ πάλι λέγε πῶς κάνοντας κάποτε τὸν τρελό, ὅταν εἶχε μιὰν ἔδρα στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἀντιμετώπισε μονάχος τὴν πλειοψηφία. Ἦταν φτωχός, μὰ σκληραγωγημένος σὰν στρατιώτης, καὶ μποροῦσε νὰ ζήσει μὲ λίγες ἐλιές· πράγμα πὸ καὶ αὐτὸ τὸ

θεωροῦσε πολυτέλεια, γιατί συνήθως περνοῦσε μὲ ψωμί και νερό, ἐκτὸς ἀπὸ τίς μέρες ποὺ τὸν καλοῦσαν οἱ φίλοι του. Τὸ ἀπαραίτητα ἐξοδὰ του ἦταν ἐλάχιστα, και κανένας δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ καταφέρει μὲ τόσο λίγα. Δὲ φοροῦσε ἐσώρουχα· ὁ χιτώνας του ἦταν ὁ ἴδιος χειμῶνα καλοκαίρι, και περπατοῦσε ξυπόλυτος· ἀκόμα, λένε, πῶς γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει ἐκεῖνο ποὺ ἦταν ἡ μεγαλύτερή του ἀπόλαυση, δηλαδή νὰ συζητεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα μὲ τοὺς εὐγενεῖς και μορφωμένους νέους, πότε· πότε κλεινότανε στὸ ἐργαστήρι του και λάξευε ἀγάλματα, καλὰ ἢ κακὰ, ἐξοικονομώντας ἔτσι τὰ λίγα χρήματα ποὺ χρειαζότανε. Εἶτε ὅμως σωστὰ εἶναι αὐτὰ εἶτε ὄχι, τὸ βέβαιο εἶναι πῶς δὲν ἔβρισκε ἀλλοῦ εὐχαρίστηση παρὰ μονάχα ἐπὶ τὴν συζήτηση· και πῶς, κάτω ἀπὸ τὴν προσποίηση του πῶς ἀγνοεῖ τὰ πάντα, νικοῦσε ὅλους τοὺς φημισμένους ρήτορες, Ἀθηναίους, Ἴωνες ἢ νησιῶτες. Κανένας δὲ μπορούσε ν' ἀρνηθεῖ νὰ κουδεντιάσει μαζί του, γιατί ἦταν τίμιος ἐπὶ τὴν συζήτηση, και πραγματικὰ περίεργος νὰ μάθει· ἕνας ἄνθρωπος ποὺ πρόθυμα διόρθωνε τὰ λάθη του κι ἔκανε και τοὺς ἄλλους νὰ διορθώνουν πρόθυμα τὰ δικά τους, και ποὺ εὐχαριστιόταν περισσότερο ὅταν ἀναγνώριζε τὸ λάθος του παρὰ ὅταν οἱ ἄλλοι ἀναγνώριζαν τὸ δικό τους· γιατί πίστευε πῶς τὸ μέγιστο ἀπ' τὰ κακὰ ποὺ μπορούσαν νὰ βροῦν τὸν ἄνθρωπο ἦταν ἡ πλάνη σχετικά μὲ τὸ σωστὸ και τὸ σφαλὲρό. Ἐνας ἀνελέητος κυνηγὸς τῆς ἀλήθειας, ποὺ δὲν ἤξερε τίποτα, μὰ ποὺ τὰ ὕψη ποὺ κατέκτησε ἢ διάνοιά του κανένας ἄλλος δὲν τὰ ἔφτασε ποτέ· ἕνας ποὺ εἶχε ἀδιατάραχτη αὐτοκυριαρχία· και μιὰν ἀμείλιχτη λογική ποὺ δὲν ἔπαυε ὡστόσο νὰ εἶναι ἡρεμὴ και παιχνιδιάρικη· τόσο ἀφρόντιστα ἀπλοϊκὸς ὥστε ν' ἀφοπλίζει και τοὺς πιδὸ μαχητικοὺς και νὰ τοὺς φέρνει, μὲ τὸν πιδὸ γουστόζικο τρόπο, σὲ τρομερὲς ἀμφιβολίες και σὲ σύγχυση. Αὐτὸς ὅμως γνῶριζε πάντα τὴν διέξοδο, μὰ δὲν τὴν ἔλεγε. Ἐφερνε τοὺς Ἰππίες και τοὺς Γοργίους μ' ὅλη τους τὴν βαρύνοντη διασημότητα μπροστὰ σὲ δραματικὰ διλήμματα, χωρὶς τὴν ἐλπίδα ξεγλιστρήματος, και τοὺς ἔπαιζε ὅπως ἕνα παιδί παίζει μὲ τίς μπάλες του. Τί τυραννικὸς ὀρθολογιστὴς! — Ὁ Μένων χιλιάδες φορές συζήτησε, ἐξονυχιστικά, γιὰ τὴν ἀρετή, και μὲ πολλοὺς, και μ' ἐπιτυχία, ὅπως πίστευε· ἀλλὰ νὰ ποὺ αὐτὴ τὴ στιγμή οὔτε νὰ πεῖ μπορούσε τί εἶναι ἡ ἀρετή — τόσο βρέθηκε μπερδεμένος μέσ' στὸ δίχτυ τοῦ Σωκράτη.

Αὐτὸς ὁ ἀδιόρθωτος χιουμοριστὴς, ποὺ μὲ τίς παράξενες ἰδέες του, τὰ καμῶματα και τὴν ἀγαθοσύνη του διασκέδαζε τοὺς νέους εὐπατρίδες, και ποὺ τὰ λόγια του και τὰ πειράγματά του μαθεύονταν ἀμέσως σ' ὅλη τὴν πόλη — βλέπουμε νὰ ἔχει, ἐπὶ τὴν ἐξέλιξη, τῶν γεγονότων, και μιὰν ἀκεραιότητα τόσο ἀκατάβλητη

δσο κι ἡ λογική του, και μιὰ θρησκευτικότητα βαθύτατη. Ὅταν τὸν κατηγορήσαν ὅτι ὑπονόμευε τῇ θρησκείᾳ τῆς πόλης, ἐκεῖνος δηλώνει ὅτι πιστεύει στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, στὴ μεταθανάτια ἀνταμοιβὴ ἢ τιμωρία· κι ὅταν τὸν καταδίκασαν σὲ θάνατο κι ὁ Κρίτων δωροδόκησε τὸ δεσμοφύλακα τοῦ κελλιοῦ του, ἀργιέται γὰρ δραπειτεύσει μὲ ἀπάτη. «Ὅ,τι ἀγαπητὸ ἔχεις γὰρ μὴν τὸ λογαριάζεις μπροστὰ στὸ δίκαιο. Αὐτὰ τὰ λόγια ἀντηχοῦνε στ' αὐτιά μου σὰν ἤχοι αὐλῶν και κυμβάλων και μὲ κάνουν κουφὸ σ' ὅ,τι ἄλλο μοῦ λές». Ἡ φυλάκισή του, οἱ διάλογοί του στὴ φυλακὴ και τὸ κώνειο ποὺ ἤπιε, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ τιμημένα περιστατικὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ σπάνια συντυχία, μέσα σ' ἓνα δύσμορφο σῶμα, τοῦ εὐφυολόγου και τοῦ μάρτυρα, τοῦ δεινοῦ συζητητῆ τῶν δρόμων και τῆς ἀγορᾶς και τοῦ πιὸ ἀνεξίκακου ἄγιου ποὺ εἶχε ὡς τὰ τότε φαγεῖ, ἔκανε στὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνα, ποὺ μπορούσε γὰρ χωρέσει αὐτὲς τίς ἀντιθέσεις, συγκλονιστικὴ ἐντύπωση· και τοποθέτησε τὴ μορφή τοῦ Σωκράτη στὸ προσκῆνιο, γιὰ νὰ γίνεῖ ὁ ἀρμοδιώτερος χορηγὸς τῶν θησαυρισμάτων ποὺ ἤθελε γὰρ μεταδώσει. Ἦταν μιὰ σπάνια τύχη γὰρ συναντηθοῦν αὐτὸς ὁ λαϊκὸς Αἴσωπος κι αὐτὸς ὁ ἀριστοκράτης λόγιος, γιὰ ν' ἀπαθανατιστοῦν ἀμοιβαίᾳ. Ἡ παράξενη σύνθεση τοῦ χαρακτήρα τοῦ Σωκράτη χρησίμεψε γιὰ κάλυμμα στὴ σύνθεση τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Πλάτωνα. Βέβαια, ἔτσι μπόρεσε μ' ἓναν ἄμεσο τρόπο γὰρ χρησιμοποιήσει τὴν ἐξυπνάδα και τὴ σπουδαιότητα τοῦ Σωκράτη, ποὺ τοὺς ὀφείλει ἀναντίρρητα πολλὰ· μὰ κι οἱ ἀρετὲς αὐτὲς τοῦ Σωκράτη πῆραν ὑπόσταση κι ἀπέκτησαν τὴν πρῶτιστη σημασία τους ἀπὸ τὴν τέλεια τέχνη τοῦ Πλάτωνα.

Μένει τώρα γὰρ ποῦμε πῶς τὸ ἐλάττωμα τοῦ Πλάτωνα εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ πηγάζει ἀναπόφευχτα ἀπὸ τὴν ἀξία του. Ὁ σκοπὸς του εἶναι νοητικὸς· και κατὰ συνέπεια εἶναι στὴν ἔκφραση πεζολογικὸς. Εἴτε πετᾶ στὰ οὐράνια, εἴτε βυθίζεται στὶς ἀδύσσοις, εἴτε ἀναλύει τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, τὸ πάθος τοῦ ἔρωτα, τὴν τύψη τοῦ ἐγκλήματος, ἢ τὴν ἐλπίδα τῆς ψυχῆς — εἶναι πεζολογικὸς. Εἶναι σχεδὸν τὸ μοναδικὸ μειονέκτημα στὴν ἀξία τοῦ Πλάτωνα ὅτι οἱ συγγραφές του δὲν ἔχουν — και τοῦτο ὀφείλεται χωρὶς ἄλλο στὴν προτεραιότητα ποὺ εἶχε στὸ ἔργο του ἡ νόηση — τὴν ὑποστασιακὴ ἐπιβλητικότητα ποὺ ἔχουν οἱ κραυγὲς κι οἱ λόγοι τῶν ἀγράμματων ἐκείνων Ἀράβων κι Ἑβραίων προφητῶν. Ἀφήνουν μιὰν ἀπόσταση· και γιὰ τὴ μέθεξιν εἶναι πάντα ἀπαραίτητη ἡ ἐπαφή.

Δὲν ξέρω τί ἄλλο θὰ μπορούσε γὰρ ἀντιπαρατηρήσει κανεὶς σ' αὐτὴ τὴν ἐπίκριση παρὰ ὅτι ἔχουμε φτάσει σ' ἓνα σῶμα τῆς φύσης τῶν πραγμάτων — μιὰ βαλανιδιά δὲν εἶναι πορτοκα-

λιά. Οί ιδιότητες τῆς ζάχαρης εἶναι ἄλλες, κι οἱ ιδιότητες τοῦ ἀλατιοῦ ἄλλες.

Ἄκόμα κάτι ποῦ τοῦ καταμαρτυροῦν εἶναι ὅτι δὲν εἶχε σύστημα. Κι οἱ πιὸ ἀγαπημένοι μαθητὲς καὶ συγγήγοροί του βρίσκονται σ' ἀμηχανία. Ἀποπειράθηκε νὰ δώσει μιὰ θεωρία γιὰ τὸν κόσμον, κι ἡ θεωρία του δὲν εἶναι οὔτε πλήρης, οὔτε αὐτονόητη. Ὁ ἕνας νομίζει ὅτι ἤθελε νὰ πεῖ τοῦτο, κι ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο· καὶ κάποτε ὑποστηρίζει τ' ἀντίθετα. Τὸν κατηγοροῦν ὅτι ἀπέτυχε στὸ νὰ δείξει τὴ μετάβαση ἀπὸ τίς ἰδέες στὴν βλῆ. Νὰ τον ὁ κόσμος, γερός σὰν τὸ καρύδι, τέλειος, χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἴχνος ραγίσματος, ραφῆς ἢ ἄκρης, χωρὶς βιάση, ἀδεξιότητα ἢ ὀπισθοβουλία — ἀκέραιος· ἀλλὰ ἡ θεωρία γιὰ τὸν κόσμον εἶναι ἕνα κουδᾶρι ἀπὸ ξεφτίδια καὶ ράκη.

Τὰ πιὸ πλατιά κύματα εἶναι ἐκεῖνα ποῦ ταχύτερα χάνονται στὴ θάλασσα. Ὁ Πλάτων θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀφήσει ἕναν πλατωνισμό — δηλαδή μιὰν ὀλοκληρωμένη καὶ σαφῆ ἐρμηνεία τοῦ κόσμου. Θὰ βλέπαμε τότε τὸν κόσμον μέσ' ἀπ' τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνα — οὔτε περισσότερο οὔτε λιγώτερο. Κάθε ἄτομο θὰ εἶχε τὴν πλατωνικὴ ἀπόχρωση· κάθε ἄτομο, κάθε σχέση ἢ ιδιότητα ποῦ γνωρίζατε ὡς τὰ τότε, θὰ τὴν βρίσκατε τώρα ταξινομημένη — ὄχι πιά φύση, ἀλλὰ τέχνη. Ὅπως οἱ χῶρες, οἱ ἄνθρωποι, τὰ στοιχεῖα, οἱ νόμοι ποῦ κυβερνοῦν τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους καταχτήθηκαν κι ἀφομοιώθηκαν μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ φαινόμενο ποῦ λεγόταν Μέγας Ἀλέξανδρος· ἔτσι κι ὄλο αὐτὸ τὸ προϊστορικὸ σύμπαν θὰ ἔπρεπε νὰ βρεῖ ἐκφραση μέσ' ἀπ' τὸν Πλάτωνα. Αὐτὸ εἶναι τὸ φιλόδοξο ὄνειρο τοῦ ἀτομισμού. Ἀλλὰ ἡ μπουκιά φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη. Ὁ ἄνθρωπος, σὰν ἄλλος βόας συσφιγκτήρ, θέλει νὰ τὴν καταπιεῖ, μὰ δὲν τὰ καταφέρει. Στὴν προσπάθειά του ἀποτυχαίνει καὶ πνίγεται. Ὁ κόσμος ποῦ ἦταν νὰ γίνῃ τὸ θῦμα, γίνῃ ὁ θύτης. Ὁ ἄνθρωπος χάνεται· ἡ φύση ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ, καὶ τὸν ξεχνάει. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα ὄλων, αὐτὴ θὰ εἶναι κι ἡ μοῖρα τοῦ Πλάτωνα. Μπροστὰ στὴν αἰώνια φύση, ὁ Πλάτων εἶναι φιλοσοφικὸ σκαρίφημα. Ἐπιχειρηματολογεῖ καὶ γιὰ τὴ μιὰν ἀποψη καὶ γιὰ τὴν ἄλλη. Κι οἱ πιὸ βαθυστόχαστοι ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς σοφοὺς, ποῦ εἶναι οἱ καλύτεροι μαθητὲς του, δὲ μποροῦν νὰ μᾶς ποῦν τί ἦταν τέλος πάντων ὁ πλατωνισμὸς — δηλαδή τὸ κοσμοθεωρητικὸ σύστημα τοῦ Πλάτωνα· ὥστόσο γιὰ κάθε μεγάλο πρόβλημα ὁ Πλάτων εἶναι πολύτιμη παρακαταθήκη σκέψεων κι ἀποσπασμάτων.

Ἡμᾶςταν ὑποχρεωμένοι νὰ ποῦμε τὰ παραπάνω, ἂν θέλοῦμε δίκαια νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν προσπάθεια τοῦ Πλάτωνα, ἢ ὁποιοῦ, δῆποτε ἄλλου φιλοσόφου, νὰ συστηματοποιήσῃ τὴ φύση — ποῦ δὲ χωρεῖ σὲ σύστημα. Καμιὰ μεγαλοφυΐα δὲν εἶχε ποτὲ τὴν πα-

ραμικρή, έπιτυχία στο πρόβλημα τής έρμηνείας του κόσμου. Το μεγάλο αίνιγμα παραμένει άλυτο. Μά υπάρχει κακοπιστία στην άπόπειρά μας ν' άποδώσουμε στον Πλάτωνα αυτή τή φιλοδοξία. "Άς μή φανοῦμε ότι μ' έλαφρότητα χρησιμοποιούμε τὸ αξιοσέβαστο ὄνομά του. Οί άνθρωποι, ανάλογα με τή νοητική τους ίκανότητα, παραδέχθηκαν τήν υπερβατική του αξία. "Ο μόνος τρόπος για νά σταθμίσουμε τή σημασία του είναι νά τόν συγκρίνουμε ὄχι με τή φύση, αλλά με τούς άλλους ανθρώπους. Πόσοι αιώνες έχουν περάσει από τότε πού έζησε, κι ὡστόσο μένει ακόμα ανεξερεῦνητος! "Ένα μνημειακό σίκοδόμημα τής ανθρώπινης πνευματικότητας, ὅμοιο με τὸ Κάρνακ, τίς μεσαιωνικές μητροπόλεις, τὰ έτρουσκικά έρείπια, χρειάζεται τή συνισταμένη τῶν ανθρωπίνων ίκανοτήτων για νά γίνει κατανοητό. Καί νομίζω ὅτι ὁ προσφορώτερος τρόπος για νά τὸ κατανοήσουμε είναι νά τὸ πλησιάσουμε με σεβασμό. Με τήν έρευνα καί τή μελέτη, τὸ νόημα του βαθαίνει, οί ἀρετές του πολλαπλασιάζονται. "Όταν λέμε πῶς τὸ έργο του Πλάτωνα περιέχει μιάν έξαιρετη συλλογή μύθων, ἢ ὅταν έπαινοῦμε τὸ ὕφος του, ἢ τήν προσγειωμένη λογική του, ἢ τίς μαθηματικές γνώσεις του, τότε μιλοῦμε σάν παιδιά· κι οί βιαστικές μας επικρίσεις για τή διαλεκτική του μέθοδο δέν άποδειχνουν σοβαρώτερη πρόθεση.

Οί επικρίσεις μοιάζουν με τήν άνυπομονησία πού δείχνουμε ὅταν βιαστικοί έχουμε νά διατρέξουμε μίλια· μά δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε πῶς τὸ κάθε μίλι έχει χίλιες έφτακόσιες εξήντα γυάρδες. "Ο διορατικός Πλάτων έδωσε ανάπτυγμα στους φιλοσοφικούς στοχασμούς του ανάλογα με τ' ανθρώπινα μέτρα μας.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΙ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	13
ΔΟΚΙΜΙΑ — ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ	
Ίστορία	37
Αδτοπεποίθηση	60
Άνταπόδοση	87
Πνευματικοί Νόμοι	108
Φιλία	131
Ἡ Ὑπέρτατη Ψυχὴ	148
ΔΟΚΙΜΙΑ — ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ	
Ἐμπειρία	167
Πολιτική	192
ΠΛΑΤΩΝ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ	207

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Σ Ε Ι Σ

Σελ.	8	στ.	28	νά συμπληρωθεί :	στη Δημόσια Βιβλιοθήκη το ὄ Κόγκορντ τῆς Μασαχουσέτης.
»	58	»	86	νά διορθωθεί :	ἀνακλαστικό.
»	128	»	34	»	κι ἄπτά.
»	161	»	19	»	Παντογνωσία.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006